

Provinciale Statenverkiezingen 2023
Betrouwbaar en koersvast

SGP
Gelderland 100 jaar

Bijbelgetrouw en (daardoor) koersvast

Dat is het thema van de SGP voor de komende verkiezingen. Het liefhebben van God boven alles en de naaste als onszelf zijn de gouden draden in het verkiezingsprogramma van de SGP. Gods Woord levert ons een schat aan waarden die gelden voor welke samenleving dan ook, zoals de visie op de schepping, het leven, het huwelijk, de zondagsrust, op samen leven, respect, veiligheid, integriteit. Vertegenwoordigers van de SGP zullen beleidsvoorstellen en de uitvoering daarvan toetsen vanuit die politieke visie.

Op de provinciale beleidsagenda staan de komende jaren belangrijke thema's: het zoeken naar stikstofruimte, het behouden van de natuur, het voldoen aan de woningbouwopgave, het beantwoorden van het energievraagstuk en het verzorgen van voor iedereen passend vervoer van, naar en in Gelderland. Verder: hoe passen we al deze ontwikkelingen ruimtelijk in.

Voor de SGP betekent dit dat elke sector een bijdrage levert aan de stikstofopgave (niet alleen de agrarische sector), in het faunabeleid een krachtig beheersinstrument komt om de overlast van dieren (o.a. ganzen, wolven, dassen) te beperken, er een evenwichtig antwoord komt op de vraag waar de woningbouw moet plaatsvinden, er een antwoord komt voor de energieopgave op de Veluwe en dat o.a. de Rijnbrug gerealiseerd wordt.

*Met vriendelijke groet,
Klaas Ruitenbergh*

Inhoud

Ons Gelderland	5
Voor een vitaal buitengebied	7
Natuur	7
Stikstof	8
Land- en tuinbouw	9
Recreatie & toerisme	10
Ontsluiting snel internet	11
Naar een gezonde economie	13
Bedrijventerreinen/detailhandel	13
MKB	14
Circulariteit	14
Werken aan een toekomstbestendige leefomgeving	15
Wonen	15
Huisvesting migranten en statushouders	16
Omgevingswet	16
Energietransitie	17
Cultureel erfgoed	18
Cultuureducatie	18
Samen werken aan de toekomst	19
Veiligheid	19
Waterschappen	19
Omgevingsdiensten	20
Regionale samenwerking	20
Onderwijs en arbeidsmarkt	21
Regionale omroepen	21
Mobiliteit slim en gezond	23
Regionale mobiliteit: goede en veilige wegen	23
Slimme mobiliteit	23
Goederenvervoer	24
Openbaar vervoer	24
Binnenvaart	25
Betrouwbaar besturen	27
Bestuurlijke zaken	27
Financiën	27
Belastingen	28
Subsidies	28
Toezicht op gemeenten	28
Gemeentelijke financiën	28
Gemeentebestuur	29
Kandidatenlijst	30

Arnhem, 4 januari 2023

Uw stem telt dubbel

Dit programma van de Staatkundig Gereformeerde partij is geschreven met het oog op de verkiezingen voor Provinciale Staten D.V. op 15 maart 2023.

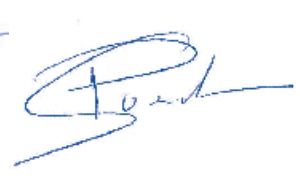
De SGP is een partij met een uitgesproken profiel. De partij ontleent haar legitimatie aan de Bijbel, Gods Woord. De Bijbel leert de mens God bovenal lief te hebben en de naaste als zichzelf. De SGP erkent de overheid als een door God gegeven macht. Een lid van Provinciale Staten of Gedeputeerde Staten bekleedt in die visie een overheidsambt.

De volksvertegenwoordiger dient te weten welke vragen leven in de samenleving. Daarna met andere partijen het debat aan te gaan over het te voeren beleid. Bijbelse waarden en normen zijn daarbij - naar het oordeel van de SGP - uitgangspunt. De SGP geeft het meten en weten vorm door werkbezoeken en periodieke overleggen met de raadsleden en wethouders.

Provinciale Staten hebben nog een tweede opdracht. Zij kiezen na hun beëdiging de leden van de Eerste Kamer van de Staten Generaal. Uw stem telt dus dubbel: provinciaal en nationaal. Wij roepen u dan ook op uw stem D.V. op 15 maart uit te brengen op de SGP!

Gert-Jan Meijering
Voorzitter

Pieter van Genderen
Secretaris

Ons Gelderland

De provincie is een onmisbare schakel tussen nationale en gemeentelijke overheden. Zo gaan provincies over veel ruimtelijke ordening en (milieu)regelgeving buiten de bebouwde kom, provinciale (water)wegen, flora en fauna (natuur)beleid, toezicht op bedrijven met gevaarlijke stoffen, et cetera. Kortom, daar waar het van belang is dat dit soort beleid juist over de gemeentegrenzen heen hetzelfde is en om grote verschillen tussen gemeenten voor burgers en bedrijven te voorkomen, speelt de provincie een belangrijke rol. De centrale provinciale opgaven of kerntaken ziet u ook terug in de hoofdstukken van dit verkiezingsprogramma.

De provincie is ook voor de SGP een belangrijke bestuurslaag. Op deze plaats wordt overkoepelend samengewerkt aan belangrijke opgaven met diverse medeoverheden. Een belangrijke verandering die daarin momenteel doorgevoerd wordt, is gebiedsgericht werken. Daarbij staat niet het probleem centraal, maar de opgave waar we voor staan. Deze wijze van werken vereist visie voor de langere termijn, met een brede blik die ook gestoeld moet zijn op een historisch besef van afkomst en daaruit ontstane waarden en normen. Voor de SGP ligt dat besef diepgeworteld in Gods Woord. Voor de taken van de provincie staat de Bijbelse opdracht van het 'Bouwen en Bewaren' van de aarde centraal. Hoewel we beseffen dat we tijdelijk op aarde zijn, is het wel onze taak om de pracht van de schepping ook in alle gebrokenheid te bewaren. De SGP onderscheidt de volgende belangrijke opgaven:

- **Een vitaal buitengebied**

De vraagstukken rondom stikstof en CO₂ legt een beslag op de inrichting van de ruimte in het buitengebied. Ruimtevragers zoals agrarische activiteiten, vervoer, natuurontwikkeling of recreatie of het terugbrengen van maakindustrie zorgen voor spannende ruimtelijke uitdagingen. Uitdagingen die vragen om duidelijke keuzes die de draagkracht en solidariteit van het landelijk gebied niet mogen verstoren. De agrarische sector verdient onze steun en waardering. Zij zijn immers een onmisbare partner voor onze voedselvoorziening en als beheerders van ons buitengebied. De SGP Gelderland zet zich in voor een helder toekomstperspectief voor de agrarische sector.

- **Wonen**

Hoewel dit ook een ruimtelijk vraagstuk is, is het ook zeker een maatschappelijk item waar de provincie een belangrijke regulerende en afstemmende rol in heeft.

“Onze benaderbaarheid en zichtbaarheid, gecombineerd met de fundamentele basis maakt de SGP betrouwbaar.”

De woonopgave zal ook met betrekking tot de andere opgaven leiden tot compromissen en afstemming.

- **Klimaatadaptatie en energietransitie**

Vanuit de principes van Bijbels rentmeesterschap heeft de provincie in de visie van de SGP een belangrijke taak om de schepping te bewaren. Om te kunnen ontwikkelen moeten afwegingen worden gemaakt rondom andere ontwikkelingen (economisch, maatschappelijk, ruimtelijk, et cetera).

De SGP staat voor al de inwoners van de provincie en legt een focus op ontwikkelingen in buitengebieden (landbouw) in relatie tot de woonopgaven en het realiseren van de ambitie om minder stikstof, CO₂ (en andere schadelijke emissies) uit te stoten en natuurgebieden te versterken. Dat doet zij met aandacht en oog voor de ondernemer. Bij voorkeur niet door regels op te leggen of middelen voor te schrijven, maar door kader- en normstellend te denken en de diverse belanghebbenden de ruimte te geven zelf te komen met voorstellen en plannen. Op die manier wil de SGP ambitie en eigenaarschap door eigen initiatief ondersteunen en aanmoedigen.

De provincie is voor veel inwoners wat onzichtbaar en dat is begrijpelijk. Ergens is dat ook wel positief, want als de provincie haar werk goed doet als 'oliamannetje' van het openbaar bestuur, ervaren mensen minder last. Voor de SGP'ers in de Provinciale Staten van Gelderland is het echter wel degelijk van belang om zichtbaar en aanspreekbaar te zijn, zowel voor inwoners als voor organisaties. Deze benaderbaarheid en zichtbaarheid, gecombineerd met de fundamentele basis maakt de SGP betrouwbaar. Wij zijn er voor u.

Voor een vitaal buitengebied

De SGP is ervan overtuigd dat de Bijbelse opdracht van God - het 'bouwen' en 'bewaren' van de aarde - door de provincie serieus, maar zeker ook praktisch vormgegeven dient te worden. Bij het inrichten van de aarde - het 'bouwen' - willen wij rekenschap geven van het nuttig gebruik van de schepping en rekening houden met de draagkracht van de schepping. Tevens is de provincie de 'beschermheer' en regisseur van het landschap waarin het 'bewaren' gestalte krijgt. De provincie moet daarbij de belangen afwegen tussen ruimtevragers als natuur, boerenland, woningbouw, wegen, opwekking van duurzame energie en bedrijventerreinen.

Natuur

Natuurbehoud staat sterk in de schijnwerpers sinds de stikstofproblematiek hoog opspeelt. De SGP vindt goed natuurbeheer nodig om de soortenrijkdom aan flora en fauna in stand te houden of te laten toenemen. Ook is de natuur van belang voor het welzijn van mensen en kunnen we er de schepping in bewonderen. In het natuurbeheer stellen we natuurdoelen en instandhoudingsdoelen meer voorop en niet de Kritische Depositie Waarden voor stikstof.

Natuur is niet alleen te vinden in natuurgebieden, maar ook daarbuiten: groenstroken en parken in steden en dorpen, op industrieterreinen en in andere vormen op het platteland (de zogenaamde niet-natuurgebieden). Met meer kennis van de natuurwaarden van niet-natuurgebieden kan de provincie een bijdrage leveren aan de bewustwording van de waarde ervan bij onze inwoners. Agrariërs leveren door agrarisch natuurbeheer een grote bijdrage aan het op peil houden van de biodiversiteit. Daarom intensiveren we de verweving van natuur en landbouw door meer ondersteuning te bieden aan agrariërs die hiermee aan de slag willen.

Bij plannen voor aanleg van nieuwe natuurgebieden moet niet de kwantiteit, maar de kwaliteit vooropstaan binnen de mogelijkheden die natuurgebieden bieden. De nadruk moet liggen op biodiversiteit binnen realistische doelstellingen. Soms is het daarom verstandiger om bestaande natuurgebieden op te waarderen dan om nieuwe natuur aan te leggen. We versterken liever bestaande grote natuurgebieden door die gericht uit te breiden in plaats van her en der kleine 'postzegels' natuur te creëren. Het reeds ingezette landschapsbeleid dat is gericht op meer clustering van initiatieven en een regiodekkende beschrijving willen we continueren.

De provincies hebben de Wet Natuurbescherming omgezet in provinciaal beleid. Dit houdt in dat de provincie verantwoordelijk is voor vrijwel alle ontheffingen, vergunningen en meldingen én voor handhaving en uitvoering van het natuurbeleid. Daarbij moet een goede en rechtvaardige afweging worden gemaakt tussen natuurdoelen, soortenbescherming en economisch gebruik van het landschap.

Natuurbeheer houdt in dat het faunabeheer (dieren) wordt vormgegeven door middel van wildbeheereenheden. Faunabeheer is nodig om verspreiding van parasieten (sommige dierziektes zijn gevaarlijk voor mensen) tegen te gaan, exoten te weren, te grote wildpopulaties te voorkomen, schade aan infrastructuur en dijken te voorkomen en gewasschade te beperken. Een continue afweging van faunabeheermethoden is noodzakelijk. De jacht maakt daar een wezenlijk onderdeel van uit. De wolvenpopulatie in Gelderland zou actief beheerd moeten kunnen worden, voordat er overlast ontstaat. Gezien de bestaande overlast en schade voor onder andere schapenhouders is dat moment voor de SGP al aangebroken. Achterstanden in actief faunabeheer (bij groter wild dan reeën, herten, zwijnen, maar ook bij bijvoorbeeld ganzen) worden opgelost.

Natuurbeheer willen we meer transparant organiseren zodat het provinciaal bestuur beter zicht krijgt op de terreinbeherende organisaties, de inzet en de geleverde prestaties. Daarvoor breidt de provincie de monitoring uit, zodat de kwaliteit van de natuur actief wordt gevolgd. Daardoor zijn de ontwikkelingen in gebieden inzichtelijk en kan het beleid waar nodig gericht bijgestuurd worden.

“De SGP is ervan overtuigd dat de Bijbelse opdracht van God door de provincie serieus, maar zeker ook praktisch vormgegeven dient te worden.”

Concreet:

- Natuurinclusieve en klimaatadaptieve uitbreiding van steden en kernen ondersteunen we waar het kan;
- Natuurwaarde van niet-natuurgebieden maken we voor inwoners inzichtelijk;
- Natuurgebieden die door de provincie worden gesubsidieerd zijn en blijven voor inwoners toegankelijk;
- Bij natuurbeheer heeft landschaps- onderhoud door agrariërs de voorkeur boven beheer door terreinbeherende organisaties;
- De nadruk moet liggen op kwaliteit (biodiversiteit) en niet op de kwantiteit van natuur;
- Agrarisch natuurbeheer moet voldoende aantrekkelijk worden gemaakt, met ruimte en waardering voor het vakmanschap;
- Natura 2000-doelen en -regels worden niet strenger gesteld en toegepast dan nodig is;
- We werken in verwevingsgebieden aan gezamenlijke beheerplannen met agrariërs en terreinbeherende organisaties voor optimale kruisbestuiving;
- Natuurbeheer wordt transparanter georganiseerd, dankzij monitoring en doelgerichte subsidies;
- De provincie zorgt voor een toegankelijk loket/portaal voor het melden van gewasschade en voor het adequaat afhandelen daarvan. De behandelbijdrage voor het melden van gewasschade moet worden afgeschaft. Het proces moet gericht zijn op het zo snel mogelijk duidelijkheid geven aan de melder en het vergoeden van de daadwerkelijke schade;
- Het registreren van schade aan dijken door wild (graafschade onder andere door bevers) is belangrijk. Het geeft een juridische basis voor doeltreffende bestrijding van deze schades die de veiligheid in gevaar kunnen brengen;
- Weide- en akkervogels moeten worden beschermd tegen predatoren zoals vossen en kraaien. De nachtelijke jacht op vossen dient hiervoor voldoende ruimte te krijgen: ook buiten het broedseizoen en in een ruime cirkel rond weidevogelgebieden;
- Het aantal ganzen - en de bijbehorende schade aan gewassen - is de afgelopen jaren sterk toegenomen. De SGP vindt dat waar nodig (ook in de winterperiode op ganzen

moet worden gejaagd;

- Gedeputeerde Staten dienen voor deugdelijke faunabeheerplannen te zorgen die standhouden bij de rechter om rechtsonzekerheid onder jacht, schade en beheer te voorkomen.

Stikstof

De laatste jaren is de stikstofproblematiek hoog op de politieke agenda gekomen. Daarbij heeft met name de provincie een belangrijke rol gekregen en genomen in de uitvoering van nieuw beleid. De provincie Gelderland heeft vanaf het begin in overleg met alle betrokken sectoren en partijen beleid ontwikkeld om aan de ene kant de natuur te versterken en aan de andere kant stikstofemissies bij de bron aan te pakken en zo depositie op Natura 2000-gebieden te beperken. Alle sectoren (landbouw, industrie, mobiliteit, woningbouw, energieopwekking) zorgen voor stikstofemissies. Daarom zullen ook al deze sectoren moeten bijdragen aan de reductie van deze emissies.

Als SGP bekijken we de problemen rond stikstofdepositie, klimaatverandering en waterbeheer vanuit het perspectief van Bijbels rentmeesterschap.

Bouwen en bewaren, ofwel bewerken en onderhouden van de door God gegeven schepping moeten weer meer met elkaar in evenwicht worden gebracht. Dit betekent aan de ene kant dat we de stikstofproblematiek serieus nemen en willen werken aan natuurherstel. Aan de andere kant waarderen we ook onze boeren als producenten van ons voedsel en als beheerders van ons cultuurlandschap. We vinden dat ook zij toekomstperspectief verdienen. De SGP staat achter het Gelderse Stikstofbeleid, zoals vastgelegd in de Gelderse Maatregelen Stikstof (GMS). Dit is gebaseerd op afspraken met alle sectoren, om de stikstofemissie in de periode tot 2025 met 25% te reduceren. Wij kiezen ervoor om dit beleid voort te zetten en na 2025 een vervolg te geven en vooralsnog niet mee te gaan in de verdergaande plannen vanuit Den Haag met betrekking tot de landbouwsector en het landelijk gebied.

Concreet:

- Alle sectoren (landbouw, industrie, mobiliteit, energieopwekking) dragen bij aan de reductie van stikstofemissies;
- Alle sectoren worden in gebiedsprocessen betrokken bij de uitwerking en realisatie van deze stikstofemissie-reductieplannen. Het behoud van een vitaal en leefbaar platteland blijft hierbij een essentiële randvoorwaarde;
- Er is een omslag nodig. In de (nabije) toekomst zal niet alles meer kunnen op elke plek. Niettemin moet ook de agrarische sector ruimte blijven houden om zich te ontwikkelen en te verbreden met gelieerde neven-activiteiten. Met name de omschakeling naar meer extensieve kringlooplandbouw verdient daarbij steun;
- PAS-melders moeten binnen 2 jaar worden gelegaliseerd en geholpen worden aan een Wet natuurbescherming-vergunning;
- Naast vrijwillige opkoop van bedrijven is vooral ook de implementatie van innovatieve technieken een goede manier om stikstofdoelen te realiseren;
- Voor realisatie van de landelijke stikstofdoelen ten aanzien van ammoniakemissiereductie in de landbouw (40% voor Gelderland) is een periode tot 2035 nodig;
- Natuurherstel dient zich niet alleen te richten op stikstofemissiereductie, maar ook op beheer van de natuur en op waterbeheer (vasthouden c.q. afvoer van water). Het behalen van de doelen moet daarom niet primair worden afgemeten aan kritische depositie waarden (KDW's) van stikstof, maar aan de staat van instandhouding van de natuur.

Land- en tuinbouw

De land- en tuinbouw vormt een belangrijke sector in onze provincie. De agrarische sector levert een zeer essentiële bijdrage op het gebied van voedselvoorziening en voedselzekerheid en is van belang voor de export. In Gelderland hebben we de Foodvalley, de kassengebieden in de Bom-

“Bouwen en bewaren, ofwel bewerken en onderhouden van de door God gegeven schepping moeten weer meer met elkaar in evenwicht worden gebracht.”

melerwaard en de Betuwe met haar fruitteelt. Daarnaast zijn er veel veehouders in Gelderland. Aan deze sector wordt belangrijke ondersteuning geboden door de universiteit in Wageningen. De universiteit die wereldwijd bekend staat om haar bijdragen aan de voedselproductie. Voor de SGP-fractie is deze unieke positie van Gelderland van groot belang, daar de voedselproductie in de wereld sterk onder druk staat bij een groeiende wereldbevolking. Door de stikstofcrisis is de druk op de landbouw om stikstofrechten in te leveren ten gunste van andere economische doelen enorm. Volgens de SGP heeft de landbouw een te grote waarde voor de provincie om eenzijdig als vervuiler gezien te worden. Niet alleen vanwege de voedselproductie of de economische waarde, maar ook vanwege de grote rol in het beheer van het landschap. We investeren in gebiedsprocessen waarin we landbouw en natuur samenbrengen en zoeken naar mogelijkheden om elkaar toekomst te bieden.

De agrarische sector (tuinbouw, akkerbouw en veehouderij) staat - naast de stikstofcrisis - onder druk door schaalvergroting, verstedelijking, verdozing en regelgeving vanuit natuurbeleid en het Europese landbouwbeleid. Dat heeft gevolgen voor de agrarische ondernemer en zijn verdienmodel, terwijl vooral deze sector het landschap in al zijn diversiteit heeft vormgegeven en onderhouden. De landbouwbedrijven moeten reële kansen krijgen om te investeren en te verduurzamen. We streven naar een kringlooplandbouw waar de kringlopen op eigen terrein, in eigen regio of binnen de EU zoveel mogelijk gesloten zijn. Vanuit de Rijksoverheid komt een stikstoffonds beschikbaar. Wij zetten als provincie in op investeringen in de blijvers. Daarmee creëren we toekomst voor de jonge generatie boeren door innovaties te ondersteunen. Gedwongen onteigening van agrariërs om van de vrijkomende gronden natuurgebieden te creëren of te beheren, wijzen we af. Ook omdat dit de mogelijkheden

vermindert om de landbouw te extensiveren (minder dieren per hectare, bijvoorbeeld).

Voor herwaardering van de sector zoeken we naar korte ketens waar boeren hun producten kunnen afzetten in de regionale voedselmarkt. Dit levert de boer meer geld op, zorgt voor minder transport én draagt bij aan meer verbinding van inwoners met de boeren in hun omgeving. De SGP stimuleert het opzetten van eigen coöperaties en landwinkels. Op provinciaal vlak worden partijen aan elkaar gekoppeld.

De SGP bepleit de volgende stappen: extensivering, omschakeling, innovatie, legalisering en verplaatsing. Langs deze weg willen we werken aan toekomstperspectief voor de landbouwsector, waarbij we oog houden voor zowel het landschap en de natuurwaarden als eerlijke verdienmodellen. Soms vereist dit aangepaste vergunningen om meerdere functies op het boeren erf te kunnen combineren.

De specifieke laanbomen- en fruitteelt in de Betuwe is een parel die we kregen dankzij de goede teelgronden in die regio. Daar moeten we zuinig op zijn. Grond- en oppervlaktewater dient ook voor deze sector goed beschikbaar te zijn en te blijven.

Leegstand gaat ook de agrarische sector niet voorbij. Er is steeds vaker sprake van vrijkomende agrarisch bebouwing (VAB) door stoppers.

Toch is onze agrarische sector één van de grootste exporteurs ter wereld. Die positie moeten we zien te behouden. Bovendien is de sector enorm belangrijk voor de voedselvoorziening en de regionale bedrijvigheid. Verplaatsing van bedrijven die vanwege Natura 2000-gebieden moeten verhuizen, maken we mogelijk met ruimtelijke instrumenten.

Concreet:

- De agrarische sector moet ruimte blijven houden om zich te ontwikkelen en te verbreden met gelieerde nevenactiviteiten. Soms vraagt dit om extra ruimte in het kader van verduurzaming;
- Bij functieverandering van agrarische bebouwing staat goede landschappelijke inpassing voorop;
- Bevorderen van onderzoeksmogelijkheden en toepassen van nieuwe, verantwoorde, technologieën;
- Voldoende ruimte voor innovatie en kwalitatieve ontwikkelingen van de agroclusters;
- We begeleiden stoppende agrariërs, zodat bij gebiedsprocessen kansen ontstaan voor jonge boeren. Natuurlijke krimp in bijvoorbeeld de veehouderij zal voor ruimte voor jonge boeren kunnen zorgen;
- In gebiedsprocessen staat gelijkwaardigheid centraal en wordt gezocht naar toekomst voor landbouw en natuur;
- In het nationaal strategisch programma pleiten we als provincie voor inkomenssteun voor agrariërs;
- De korte keten wordt gestimuleerd

door het stimuleren van regionale voedselmarkten en het verbinden van actieve partijen hierin;

- De provincie pakt een actieve rol in de gebiedsgerichte aanpak van het mestbeleid. Hierin zoeken we naar meekoppelkansen met de stikstofopgaves. Prachtig voorbeeld is de pilot Kunstmestvrije Achterhoek;
- We hebben respect voor de scheping en zetten ons in voor dierenwelzijn op het boerenbedrijf.

Recreatie & toerisme

Het verstedelijkt wonen en de jachtige maatschappij vragen om rust en recreatieruimte. De druk op lokale en regionale recreatieve voorzieningen is groot. Het is belangrijk dat er voor iedereen voldoende recreatiemogelijkheden zijn, zogenaamde 'recreatie om de hoek'. Stimuleren van minder automobiliteit heeft daarbij de voorkeur. Ook in regionaal verband is voldoende ruimte om te recreëren gewenst. Bij voorkeur zoeken we combinaties tussen agrarisch landschap en recreatiegebruik.

Om recreatie voor iedereen voldoende bereikbaar te houden werken we mee aan voldoende openbare toiletten in de recreatiegebieden waar geen horeca aanwezig is.

Het is belangrijk om - waar mogelijk en verantwoord - in te spelen op de behoeften van de toerist. Recreanten willen rust en beleving en hiervoor is de toegankelijkheid van de natuur belangrijk. Dat kan samengaan, mits duidelijk is wat waar mag en kan. Wij willen een uitgebreid wandel-, MTB- en fietsnetwerk bevorderen. Een zekere mate van recreatiezonering heeft onze instemming. Maar wij hechten zeker ook aan toegankelijkheid en beleefbaarheid van de natuur, voor de toeristen, maar zeker ook voor de eigen inwoners.

De sector voor recreatie en toerisme kan op het platteland voor veel

“Onze agrarische sector is één van de grootste exporteurs ter wereld. Die positie moeten we zien te behouden.”

(aanvullende) inkomsten zorgen en is belangrijk voor een vitaal platteland. Voorwaarde is dat toerisme toegankelijk is voor alle doelgroepen, bijvoorbeeld ook voor gezinnen met een kleine beurs.

De provincie speelt een voorwaardenscheppende rol ten aanzien van recreatievoorzieningen. De SGP zal dit beleid altijd benaderen vanuit Bijbelse normen en waarden. Ook hebben we oog voor de lokale situatie, zo mag recreatie geen belemmering zijn voor agrarische activiteiten; ze moeten juist een waardevolle toevoeging vormen. Zo spelen streekproducten in op de behoeften van de toerist en zorgen ze voor inkomsten.

Concreet:

- Recreatie mag niet ten koste gaan van de zondagsrust en -heiliging;
- Recreatieknoppunten en bezoekerscentra moeten goed bereikbaar zijn met fiets, openbaar vervoer en auto;
- Bij recreatiegebieden zijn indien mogelijk ook toiletvoorzieningen;
- Ondernijming in recreatiegebieden wordt tegengegaan;
- Gebruikers die recreatiegebieden vervuilen, worden streng aangepakt;
- Recreatiegebieden zijn er om te recreëren en zijn dus vrij toegankelijk;
- Bescherming van de natuur én toegang tot die natuur dienen zo veel mogelijk samen te kunnen gaan;
- Stimuleren van plattelandstoerisme;
- Versterken van de informatievoorziening voor toeristen, door middel van VVV's en mobiele applicaties;
- Uitbreiden van wandel- en fietsroutes;
- Insteken op recreatie ten behoeve van gezondheid en welzijn (zorgtoerisme);
- Stimuleren van diversiteit in horecavoorzieningen en slaapplekken, zodat vakantie en ontspanning voor elke portemonnee beschikbaar is;
- Spreiding van toeristen om structurele overbelasting van recreatiegebieden tegen te gaan.

Ontsluiting snel internet

Snel internet (zoals glasvezel) is een belangrijke digitale

voorziening voor de maatschappij. Het kan bijdragen aan sociale en maatschappelijke participatie en versterkt het leef- en vestigingsklimaat voor zowel bewoners als bedrijven. Snel internet is dan ook niet meer weg te denken uit onze samenleving. Iedereen moet hiervan gebruik kunnen maken ten behoeve van particulier en zakelijk gebruik. De provincie faciliteert en stimuleert onderzoeken en initiatieven die erop gericht zijn snel internet te ontsluiten in buitengebieden.

De digitalisering gaat voorwaarts. De SGP zet digitale middelen in waar het nuttig is. Het is van belang dat provincies een eigenstandige ethische afweging maken over de inzameling en gebruik van data. Daarnaast beschermen wij data en investeren in cyberveiligheid. In dat licht is de komst en uitbouw van het Centrum voor Veiligheid en Digitalisering in Apeldoorn een relevante ontwikkeling die steun van de provincie verdient. Via bibliotheken wordt voorzien in ondersteuning voor mensen die digitaal niet volledig mee kunnen komen. De provincie houdt altijd een mogelijkheid voor persoonlijk contact en brieven per post.

Concreet:

- We faciliteren en stimuleren snel internet in buitengebieden;
- We hechten aan een bereikbare overheid, ook voor niet digitaal vaardige inwoners;
- We investeren in dataveiligheid en weerbaarheid tegen datalekken (AVG);
- Datacenters passen in verband met de omvang niet op elke plek ons land. De SGP is tegen vestiging van datacenters in verband met ruimtevrage, energie- en watergebruik, tenzij het goed ingepast is met optimale functiecombinatie (bijvoorbeeld restwarmtegebruik, energieopwekking op het dak) en op een passende plek in het landschap;
- SGP is voorstander van data-analyse op diverse beleids-terreinen. Te denken valt aan het reeds lopende beleid rondom verkeersveiligheid. Ook veiligheid in openbaar vervoer, natuurontwikkeling et cetera behoort tot de terreinen waar dataverzameling en -analyse kan bijdragen aan goede beleidsontwikkeling en besluiten.

Naar een gezonde economie

Een gezonde en sterke (regionale) economische ontwikkeling is onmisbaar. De provincie moet primair goede voorwaarden en ruimte scheppen waarin organisaties en het bedrijfsleven zich op een verantwoorde wijze kunnen ontwikkelen. Dit is noodzakelijk voor voldoende werkgelegenheid en leefbaarheid. De Bijbelse opdracht van rentmeesterschap - waarin iedereen een verantwoordelijkheid heeft - moet daarin tot zijn recht komen. De SGP vindt dat bewust en duurzaam ondernemen moet worden gestimuleerd. De provinciale overheid kan een belangrijke taak hebben bij het samenbrengen van het onderwijs en het bedrijfsleven, zeker op het gebied van tekortberoepen (onderwijs, zorg en techniek) en rondom kansengelijkheid.

Economische ontwikkeling is geen doel op zich. De economie moet ten dienste staan van de mens en de samenleving. Niet andersom. Daarom moeten economische vraagstukken altijd in samenhang met andere beleidsvelden worden beoordeeld, zoals leefbaarheid, infrastructuur, woningbouw en milieu. De overheid moet duidelijke grenzen stellen: geen onnodig ruimtebeslag, geen uitbuiting van de aarde en geen roofovername van de mens. We moeten ook denken aan toekomstige generaties. Onze prestatiegraad vergt te veel van mens en milieu. Daarom is de SGP tegenstander van de vierentwintiguurseconomie en voorstander van een werkweek die wordt voorafgegaan door de zondag als gemeenschappelijke rustdag. De samenleving moet haar collectieve rustmomenten koesteren en bevorderen om het sociale gezinsleven te beschermen, mantelzorg en vrijwilligerswerk mogelijk te maken en de volksgezondheid te stimuleren.

Concreet:

- Zuinig zijn op de zondag als collectieve rustdag;
- Geen 24/7 bedrijvigheid;

“We moeten ook denken aan toekomstige generaties.”

- Stimulerende en faciliterende rol om onderwijs en arbeidsmarkt voor tekortberoepen samen te brengen en te versterken.

Bedrijventerreinen/detailhandel

Robotisering, automatisering, thuiswerken, flexwerken en zzp'ers zorgen voor een gewijzigde economische dynamiek. De kantorenmarkt zal zich na COVID-19 opnieuw gaan vormen. Overmatige leegstand vraagt soms om (boven-) regionale aanpak. Als SGP vinden we dit primair een gemeentelijke bevoegdheid. Echter kan in afstemming met gemeenten en/of regio's tot gemeenschappelijke actie worden overgegaan. De provincie heeft daarin een faciliterende rol.

De detailhandel bevindt zich in moeilijke omstandigheden. Als de samenleving digitaliseert, digitaliseert de detailhandel. Ook dat heeft invloed op de winkelinfrastructuur. Voor de leefbaarheid van stadswijken en dorpscentra, maar ook voor de leefbaarheid van dorpsgemeenschappen, is een florerende middenstand van eminent belang. Voor webshops met een bezoekmogelijkheid op bedrijventerreinen moet maatwerk worden geleverd.

Concreet:

- Herstructurering van bestaande bedrijventerreinen boven uitbreiding;
- Intensief ruimtegebruik op bedrijventerreinen stimuleren, waarbij er ruimte is voor herbestemming en afbraak van leegstaande kantoren;
- Stimuleren van de aanpak van de leegstand van gebouwen en initiatieven voor herbestemming. De komende periode willen we het programma 'SteenGoed Benutten' doorzetten;
- Kantoorlocaties bij goede bereikbaarheid met openbaar vervoer;
- Goede ontsluiting van bedrijventerreinen;
- De provincie ondersteunt gemeenten die een toekomstbestendige brede detailhandelsvisie ontwikkelen. De detailhandel moet zich in de binnensteden en dorpen concentreren om leegstand te voorkomen;
- Grote distributiehallen ('dozen') en outletwinkels horen niet in kleine kernen en/of in het buitengebied, maar op grootschalige werklocaties, waarvan er nu drie zijn aangewezen langs de A15 en de A12;
- Volumineuze goederen clusteren op aangewezen terreinen in de buurt van centra;
- Niet-agrarische bedrijven met veel transportbewegingen worden primair op goed ontsloten

bedrijventerreinen geplaatst;

- Bevordering van minder en/of eenvoudigere regels en snelle vergunningverlening;
- Toezicht op de wet- en regelgeving door een adequaat handhavingprogramma dat is afgestemd op de verantwoordelijkheid van het bedrijf.

MKB

De SGP vindt dat het midden- en kleinbedrijf een cruciale rol speelt in werkgelegenheid dicht bij onze inwoners. Veelal zijn MKB-bedrijven in dorpen en steden familiebedrijven. Ze zijn vaak verankerd in de lokale samenleving en hebben meer oog voor de lange termijn. Waar mogelijk ondersteunen we het MKB met talentprogramma's die voor een passende scholing zorgen, zodat de scholing beter past bij de vraag van het MKB naar personeel.

We bieden ruimte voor maakbedrijven die productie terughalen naar onze provincie. We vinden het van belang dat leveringszekerheid van cruciale goederen zoals medische goederen geborgd wordt door lokale productie.

Innovatieve bedrijfsvormen in start-ups en scale-ups stimuleren we waar mogelijk door deelname vanuit een regionaal investeringsfonds.

Concreet:

- De provincie stimuleert Arbeidsmarktregio's om onder andere van werk naar werk-trajecten te begeleiden;
- Voor maakindustrie van cruciale goederen wordt ruimte gecreëerd;
- Via een regionaal investeringsfonds blijft de provincie innovatie stimuleren.

Circulariteit

In het Nederlands grondstoffenakkoord is afgesproken dat in 2030 tenminste 50% van de grondstoffen die gebruikt worden in de economie circulair zijn. Dat houdt in dat de grondstof na gebruik in een toepassing opnieuw benut kan worden. Dit heeft een grote impact op innovaties, beschikbaarheid van materialen en de wijze van ontwerp en productie van goederen.

De SGP vindt het een goede ontwikkeling om de aarde niet verder uit te putten door ongebreidelde winning

van grondstoffen, maar deze op een slimme manier meerdere malen te benutten. Hiermee wordt uitputting van grondstoffen bestreden én wordt beschikbaarheid van materialen meer gestroomlijnd.

De provincie speelt een verbindende en coördinerende rol naar de (MKB-) bedrijven met als doel om gezamenlijk circulair werken in onze provincie te verkennen en uit te breiden. Van 'winning tot ontmanteling'. Wat de SGP betreft, dient de provincie hierin een voorbeeldfunctie te vervullen en de eigen projecten zoveel mogelijk circulair aan te besteden. Bij bouwprojecten voor provinciale gebouwen worden materialenpaspoorten toegepast, zodat voor hergebruik bekend is welke materialen toegepast zijn.

Concreet:

- De provincie werkt samen met ondernemers aan de opgave een circulaire provincie te worden;
- Circulariteit wordt in aanbestedingen meegenomen en positief beoordeeld;
- Dumpen van afval, zeker in natuurgebieden, wordt streng beboet.

Werken aan een toekomstbestendige leefomgeving

Leefomgeving en volksgezondheid hangen nauw samen. Bouwen en bewaren betekent ook scherp toezien op de kwaliteit van de natuur, de planten en dieren en de leefomgeving. Bij elke ontwikkeling (investeringen, vergunningverleningen) moet worden nagegaan wat het effect is op de schepping. Ook moeten maatregelen worden getroffen om aantasting van het milieu en de leefomgeving te voorkomen. Dit betekent een streng, maar duidelijk milieubeleid voor bedrijven. Als de provincie verantwoordelijk is voor de handhaving moeten er fysieke (aangekondigde/onaangekondigde) controles bij bedrijven plaatsvinden.

Dit betekent ook dat er scherpe keuzes worden gemaakt als het gaat om investeringen door de provincie zelf, zoals in de infrastructuur. Bedrijven krijgen vertrouwen als keer op keer blijkt dat men aan regelgeving voldoet. Bij niet te compenseren schade aan het milieu gaat een ontwikkeling niet door. Met de provincie wordt gezocht naar een maatwerkgerichte oplossing. De provincie moet inzetten op het verbeteren van het vestigingsklimaat voor bedrijven. Dit kan door meer ruimte te creëren binnen de bestaande regels. Het aanleggen van stevige bufferzones rond grote bedrijventerreinen zorgt voor minder geluids- en stofoverlast voor de omgeving en voor meer milieugebruiksruimte binnen het bedrijventerrein.

Concreet:

- Vergroting van de milieugebruiksruimte rond bedrijventerreinen door de aanleg van bufferzones;
- Bij niet te compenseren schade aan het milieu gaat een ontwikkeling niet door;
- Een streng en rechtvaardig handhavingsbeleid.

Wonen

De woningmarkt is de laatste jaren volop in ontwikkeling. In de Achterhoek wordt al rekening gehouden met de verwachte krimp van de bevolking en de bijbehorende afvlakking van de behoefte aan woningen. Door het zogenaamde 'scheefwonen' is de mobiliteit op de woningmarkt bovendien extreem laag. Voor starters is het buitengewoon lastig om een betaalbare woning te vinden, terwijl de vergrijzing voor een toenemende behoefte aan seniorenwoningen zorgt. Kortom: de woningvoorraad is niet meer op de huidige en toekomstige vraag afgestemd. De stijgende huizenprijzen, de stikstofcrisis en de toe-

“De provincie moet inzetten op het verbeteren van het vestigingsklimaat voor bedrijven.”

nemende regelgeving zorgen ervoor dat de woningmarkt in de toekomst nog verder onder druk komt te staan. Tevens zorgt de toestroom van arbeidsmigranten en statushouders voor andere uitdagingen op het gebied van huisvesting. Het is belangrijk dat onze provincie hierop anticipeert door samen met het rijk en de gemeenten (en regio's) de regie op de woningmarkt naar zich toe te trekken en toe te zien dat er gebouwd wordt voor alle lagen van de bevolking. (Hierover is in het hoofdstuk Betrouwbaar besturen een aparte paragraaf opgenomen.) De komende jaren zullen veel agrariërs stoppen met bedrijfsactiviteiten waarbij bebouwing vrijkomt. Hierbij neemt de provincie een proactieve rol in om drempels bij stoppen en slopen te voorkomen en herbestemmingen mogelijk te maken.

Concreet:

- Bevorderen van bouwen voor eigen behoefte (natuurlijke aanwas) in kleine kernen;
- Bevorderen van doorstroming op de woningmarkt door het waarborgen van voldoende betaalbare woningen;
- Bouwen kan niet alleen maar binnenstedelijk. Er is aanpassing van de 'rode contouren' nodig en nieuwe uitleglocaties zijn nodig om de excellerende woningmarkt te kunnen bijbenen;
- Samen met het Rijk en de gemeenten werk maken van het tegengaan van 'scheefwonen';
- Samen met de gemeenten werkt de provincie aan een betere spreiding van sociale woningbouw zodat het ontstaan van kwetsbare wijken en buurten (vaak met eenzijdige bevolkingsstelling) wordt tegengegaan;
- Aandacht geven aan de leefbaarheid in de dorpen.

- Woningbouw helpt mee om voorzieningen in stand te houden;
- De provincie stimuleert actieve samenwerking tussen de gemeenten in regionaal verband om de woningnood terug te dringen;
  - De provincie neemt een coördinerende rol op zich bij het verdelen van de (tijdelijke) huisvesting voor arbeidsmigranten en statushouders over de gemeenten;
  - Permanent wonen in recreatiewoningen is in beginsel niet wenselijk;
  - Laat authenticiteit van steden en dorpen niet verloren gaan door verdichting en verstedelijking. Wees zuinig op (speel)groen. Parken zijn de groene longen van een stad;
  - We werken aan het saneren en herbestemmen van bestaande bebouwing. Inbreiding en herstructurering gaan boven uitbreiding, mits dit niet ten koste gaat van het leefklimaat in dorpen en steden.

Huisvesting migranten en statushouders

Huisvesting van arbeidsmigranten is een onderwerp dat in veel gemeenten en provincies speelt. Het beleid hiervoor ligt primair bij de gemeenten die deels terugvallen op provinciale regelgeving.

Arbeidsmigranten zijn er in verschillende vormen. Een belangrijke opdeling is naar lengte van hun verblijf in Nederland. Voor de korte duur (short stay – 1 tot 18 maanden) betreft het

vooral seizoenarbeiders en mensen die voor een project komen. Kenmerkend voor seizoenarbeiders is dat die groep elk jaar terugkomt op dezelfde locatie. Vooral deze groep verdient extra aandacht.

De afgelopen jaren is op veel plaatsen de situatie ontstaan dat arbeidsmigranten gehuisvest worden in woonhuizen in woonwijken. Als dat op vrij grote schaal gebeurt, kan dat negatieve effecten voor deze woonwijken geven (onder andere veel extra auto's in de straat, minder goed onderhouden tuinen en huizen, bewoners die niet bijdragen aan het in stand houden van de lokale voorzieningen en verenigingen, et cetera) én minstens zo belangrijk, ze houden (gezins)woningen bezet die ook erg nodig zijn voor mensen die een permanente woning zoeken.

In diverse gemeenten zijn proefprojecten gedaan met een meer centrale huisvesting voor 'short stay'-arbeidsmigranten. Daarbij zijn de locaties voor deze soort (semi-permanente) huisvesting vaak aan de rand van kernen op een bedrijventerrein. Als de provincie hieraan meewerkt (wonen op bedrijventerrein) en dit in haar omgevingsverordening mogelijk maakt, dan zijn hier goede oplossingen mogelijk.

Concreet:

- Oog houden voor wachttijden voor sociale huurwoning ten behoeve van eigen inwoners;
- Huisvesting seizoenarbeiders

stimuleren;

- Percentages afspreken voor kwetsbare doelgroepen;
- Doorstroming bevorderen.

Omgevingswet

Als gebiedsregisseur gaat de provinciale overheid samen met de lokale overheden over de inrichting van de provincie. Dit betekent dat er een balans wordt gezocht tussen landbouw, natuur, recreatie, milieukwaliteit en sociaaleconomische vitaliteit. Dit betekent een balans tussen bouwen en bewaren. We moeten daarbij waken voor roofofbouw op de aarde. Voor de SGP geldt daarbij dat de schepping niet verdrukt wordt door de menselijke consumptiedrang. Deze balans is vastgesteld in de omgevingsvisie en omgevingsverordening. Of deze balans klopt, zal periodiek herijkt moeten worden.

Het beleid dat door de provincie wordt gemaakt, wordt door gemeenten in samenwerking met maatschappelijke organisaties lokaal vertaald en uitgevoerd. De provincie ziet toe op de kwaliteit van het uitgevoerde beleid. Als SGP-Statenvructie betekent dit dus ook dat onze standpuntbepaling tot stand komt in overleg met de lokale SGP-fracties om zoveel mogelijk op de hoogte te zijn van de zaken die in gemeenten van groot belang zijn.

Concreet:

- Zuinig zijn op (de openheid van) het landelijke gebied. Bij ontwikkelingen wordt altijd afgewogen waar deze een plek krijgen met behulp van de ladder voor duurzame ontwikkeling;
- Het 'Ja, mits'-denken, het denken vanuit kansen van ontwikkelingen, vergt een cultuuromslag en geeft initiatieven uit het werkveld de ruimte. We bevorderen deze cultuuromslag - in lijn met de Omgevingswet - actief. Dat betekent dat (ruimtelijke) initiatieven proactief en ondersteunend worden opgepakt.

“Voor de SGP geldt dat de schepping niet verdrukt mag worden door de menselijke consumptiedrang.”

- De provincie krijgt bij de invoering van de Omgevingswet meer ruimte om zelf omgevingswaarden voor allerlei milieuaspecten vast te stellen of om scherpere normen vast te stellen dan de landelijke normen. De SGP vindt dat de provincie hier zorgvuldig mee om moet gaan. Dergelijke normen moeten noodzakelijk zijn voor de gezondheid van inwoners en voor bedrijven haalbaar en betaalbaar zijn. Daarnaast kunnen regels duidelijk meerwaarde creëren voor maatschappelijke opgaven.

Energietransitie

Het gebruik van fossiele brandstoffen en de uitstoot van CO₂ moeten worden teruggedrongen. We hebben er in veel te korte tijd veel te veel voorraden fossiele brandstoffen door gejaagd. Daarnaast leven we met heel veel mensen in een kleine vruchtbare rivierdelta van Noordwest-Europa die we heel intensief (voor allerlei doelen) gebruiken. In het regeerakkoord - alsook in het Gelders Klimaatplan - is vastgelegd dat de CO₂-uitstoot in 2030 met 55% moet worden teruggedrongen. Vanuit de scheppingsopdracht om de aarde te bouwen en te bewaren wil de SGP op een realistische wijze werken aan een hernieuwbare energievoorziening. De allereerste en meest winstgevende maatregel is: zoveel mogelijk energie besparen. Op dit punt valt nog veel te winnen. Denk aan het isoleren van woningen en het verminderen van transportkilometers. Elke kilowatt elektriciteit die je bespaart, hoef je niet te op te wekken.

Het regeerakkoord spreekt specifiek over windenergie op zee, kernenergie en over zonne-energie. De nog lopende opgave van het Rijk om windenergie op land te realiseren in de Regionale Energie Strategieën, kan knellen met wat inwoners wenselijk vinden. Alternatieve duurzame oplossingen zoals TEO en TEA (warmte uit oppervlaktewater en afvalwater) en ook biomassa moeten daarom alle kans krijgen. Er is zeker niet één vaststaand alternatief voor hernieuwbare energie. Er kan feitelijk geen enkele soort alternatieve energie worden gemist om de ambitieuze doelen enigszins te kunnen halen.

In de praktijk blijkt nu wat men al langere tijd wist. Ons energienet is ingericht op transport van grote energie-

centrales naar veel verbruikers. In de nieuwe situatie komen er veel kleine 'energiecentrales' bij omdat particulieren en bedrijven energie terugleveren aan het net. Als provincie zetten we in op aanpassingen aan het net die 'zon op dak' mogelijk maken. Een beperkte netcapaciteit mag niet leidend zijn voor de samenstelling van de energiemix ten opzichte van het draagvlak.

We zien in waterstof een kansrijke energiedrager (batterij) die goed vervoerd kan worden via (gas)leidingen. We ondersteunen en faciliteren initiatieven die de waterstofeconomie verder helpen, ook omdat veel meer energieopslagcapaciteit in de toekomst nodig is. We participeren actief in het faciliteren van de energieopslagcapaciteit om opgewekte energie nuttig te gebruiken.

Als windenergie op land wordt gerealiseerd, is niet alleen draagvlak van belang, maar moet de omgeving (de omwonenden) ook meeprofiteren.

Concreet:

- Verduurzaming van de energievoorziening is een noodzakelijke, maar complexe opgave waarbij we aandacht moeten houden voor draagvlak en realistische mogelijkheden. Het is heel belangrijk dat deze verduurzaming wordt gestuurd en gefaciliteerd door ruimtelijk beleid dat rekening houdt met gezondheid van inwoners. Verduurzaming van de energievoorziening moet daarom een belangrijke plek krijgen in omgevingsvisies en omgevingsplannen;
- We hanteren de zonneladder die voorkomt dat zonne-energie opgewekt wordt op kostbare landbouwgrond, terwijl er alternatieven voorhanden zijn op locaties waar de provincie het bevoegd gezag is;
- Participatie van direct betrokkenen is vereist bij zon- en windprojecten. Wie de lasten ervaart, heeft volgens de SGP recht op deling in de lusten;
- Geen enkele alternatieve energiesoort kan in de nieuwe energiemix worden gemist, dus naast zon en wind ook duurzaam gas, biomassacentrales, blauwe energie, geothermie en zo nodig kernenergie;
- Meer energieopslagcapaciteit is dringend nodig. We zetten ons daarom in voor waterstof als (extra) energiedrager;

- Lokaal kan de restwarmte van industriële bedrijven nuttig worden gebruikt. De provincie kan hierbij een faciliterende rol spelen;
- Inzet voor vergroting netcapaciteit passend bij energiemix met draagvlak. Zorg voor korte lijnen van opgewekte energie (dus niet nodeloos rondslepen van opgewekte energie);
- We zetten ons in voor aquathermie (warmte uit water) en zijn terughoudend met (ultra)diepe geothermie (warmte uit de bodem);
- Afstandsnormen tussen windturbines en wonen vaststellen op ruim boven de huidige norm waarbij nog steeds oog dient te zijn voor de geluidsnorm in verband met draagvermogen van geluid;
- Geen grote windparken in verband met de moeilijke bestrijding van overlast door de versterkende geluidsterkte van de windturbines op elkaar;
- Energievoorziening met een sterke voorkeur voor dubbel ruimtegebruik.

Cultureel erfgoed

De provincie kent uiteenlopende vormen van cultureel erfgoed. De SGP

hecht veel belang aan het behoud en de benutting van ons cultureel erfgoed. Het provinciale culturele, religieuze en militaire erfgoed verdient steun en bescherming. Financiële ondersteuning van de provincie kan daarbij noodzakelijk zijn, maar het verdienen van eigen inkomsten hoort voorop te staan. Tevens is het van belang dat dit erfgoed zowel fysiek als digitaal goed toegankelijk is.

Concreet:

- Leegstand van historische kerken dient tegengegaan te worden door de provincie in samenwerking met de gemeente en door Stichting Gelderse Kerken te steunen;
- Musea moeten uitnodigend zijn en archeologische vondsten moeten toegankelijk zijn voor een breed publiek;
- Vorming van ketens van culturele attracties is een goede manier om het monumentenbeleid te versterken;
- Financiële ondersteuning voor een museum of culturele instelling is afhankelijk van de informatieve waarde.

Cultuureducatie

De SGP vindt het belangrijk om de cultuurhistorie breed uit te dragen. Voor een goede koers richting de toekomst is kennis van de eigen geschiedenis onmisbaar. Het is daarom belangrijk om de geschiedenis van de provincie ook bij de jeugd onder de aandacht te brengen. Ook bibliotheken vragen betrokkenheid van de provincie. Deze culturele voorzieningen zijn onmisbaar voor een toegankelijke informatievoorziening. De SGP wijst het aanbod van producten en diensten die strijdig zijn met Gods Woord af.

Concreet:

- We moeten de historie de historie laten en deze zeker niet belasten met hedendaagse morele normen; enige bescheidenheid is gepast, want latere generaties zullen weer over ons oordelen...;
- In stand houden van de opgestelde Canon van de Nederlandse Geschiedenis en de kennis hiervan onder breed publiek bevorderen;
- De provincie zet zich in voor een leescultuur door bibliotheken en uitleenpunten voor boeken in het landelijk gebied in stand te houden en te stimuleren.

Samen werken aan de toekomst

Voor het uitvoeren van haar werkzaamheden werkt de provincie samen met verschillende (soorten) organisaties. Rondom waterveiligheid is het waterschap een belangrijke partij. Vanuit de toezichthoudende rol en rondom veiligheid werkt de provincie samen met veiligheidsdiensten en omgevingsdiensten. Voor onze provinciale wegen en fietspaden werken we samen met gemeenten om veiligheid in het verkeer te borgen. Verder denken we samen met de zes Gelderse regio's na over de toekomstige ruimtelijke invulling van de provincie. Al deze samenwerkingsrelaties hebben tot doel de instandhouding van een veilige en leefbare leefomgeving voor alle Gelderlanders.

Veiligheid

De provincie zorgt voor veilige kunstwerken, bruggen en vaarwegen. Hierbij maakt zij gebruik van de samenwerking met Veilig Verkeer Nederland en overige organisaties en belangengroepen die knelpunten signaleren.

Bij calamiteiten dienen inwoners volledig, tijdig en accuraat geïnformeerd te worden. Daarvoor is een dekkend aanbod van rampenzenders in de provincie noodzakelijk. De provincie treedt ook op bij gemeente-overstijgende rampen en crisisproblematiek en bevordert in dat kader de samenwerking tussen Rijk, veiligheidsregio, gemeenten en waterschappen. Indien nodig wordt Defensie daarbij betrokken.

Voor een veilig buitengebied bepleit de SGP een integrale blik op het voorkomen van onveilige en ondermijnende activiteiten en een adequate hulpverlening. Richting het Rijk wordt actief gelobbyd om belastingregelgeving aantrekkelijker te maken voor stoppers, zodat blokkades in regelgeving worden weggenomen. Voor effectiever optreden moeten groene BOA's en provinciaal toezicht-houders bewapend op pad kunnen nu de politie steeds minder capaciteit heeft, wat sterk wordt gevoeld in het landelijk gebied.

Concreet:

- De SGP heeft blijvend aandacht voor de aanrijtijden van de ambulance en overige hulpdiensten in buitengebieden;
- De brandweer is in de veiligheidsregio voldoende toegerust om ook natuurbranden te kunnen bestrijden;

“Het is van groot belang dat de leveringszekerheid van drinkwater geborgd blijft.”

- De SGP pleit voor een adequate informatievoorziening bij rampen en calamiteiten waarvoor de rampenzenders voldoende geëquipeerd moeten zijn;
- Bij de minister bepleiten we bewapening van groene BOA's, zodat zij effectiever kunnen optreden tegen criminelen;
- Vanuit onze toezichthoudende rol op bodemkwaliteit ondersteunen we gemeenten en omgevingsdiensten actief bij het opruimen van (drugs)afval in natuurgebieden en op agrarische percelen. Om blijvende milieuschade te voorkomen, treden we snel op als provinciaal orgaan.

Waterschappen

Water is een vriend en een vijand. In de eerste plaats is de bescherming tegen overstromingen van belang, maar ook voldoende ruimte voor zoetwater is belangrijk voor mens, dier, natuur en economie. Er is volgens de gegevens voldoende zoetwater per geheel kalenderjaar, maar het is onvoldoende gespreid over de seizoenen. Dat vraagt om ruimtelijke maatregelen voor meer tijdelijke opvang.

We beschermen onze zoetwatervoorraad actief. Het is van groot belang dat de leveringszekerheid van drinkwater geborgd blijft en dat strategische voorraden niet vervuild worden door activiteiten in deze gebieden. Dat vereist een goede dialoog met de stakeholders in die gebieden en een degelijke onderbouwing van opgelegde beschermingsregels.

Provincies hebben op grond van de Kaderrichtlijn Water specifieke taken in het waterbeheer. Ze zijn verantwoordelijk voor het beheer van sommige vaarwegen en het grondwater en zorgen voor voldoende schoon drinkwater en een goede zwemwaterkwaliteit. Ook moet de provincie

de waterveiligheid waarborgen. De provincie stelt de kaders én ziet toe op een goede uitvoering. De uitvoering ligt bij de waterschappen.

Naast het beschermen van de samenleving en het milieu voor invloeden die de mens veroorzaakt, heeft de provincie ook het toezicht op het waterschap. Daarbij wordt gelet op het goed en doelmatig beschermen van burgers tegen gevaren voor het water - van buitenaf (zee en rivieren) en van binnenuit (regenwater).

Het normeren, herstellen en in stand houden van secundaire waterkeringen is jarenlang buiten beeld gebleven. Provincies en waterschappen zijn bezig met een inhaalslag. Het is daarom van groot belang dat de provincies erop toezien dat dit ook adequaat wordt doorgezet, zodat binnen nu en vier jaar ook alle secundaire waterkeringen zijn genormeerd en gecontroleerd en er plannen liggen om de eventuele geconstateerde tekortkomingen tijdig te herstellen.

Concreet:

- De doelen van droge voeten en schoon en voldoende drinkwater staan voor de SGP als een paal boven water;
- De SGP wil geen fusie tussen provincie en waterschappen;
- Het waterschap beperkt zich uitsluitend tot haar kerntaken: waterkeringen, waterbeheer en waterzuivering;

- De provincie moet terughoudend omgaan met grondbewerkingen zoals dieptebooringen die de kwaliteit van het grondwater kunnen aantasten;
- Prioriteit geven aan het beheer van voldoende zoetwater, bufferen in droge periodes;
- Bouwplannen toetsen op waterveiligheid;
- Actieve bescherming zoetwatervoorraden tegen vervuulende activiteiten.

Omgevingsdiensten

De provincie maakt in de uitvoering gebruik van de instrumenten vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) met als doel: het voorkomen en wegnemen van milieuknelpunten. Daarnaast verbeteren deze instrumenten de kwaliteit van de leefomgeving, zonder dat de provincie de economische belangen uit het oog verliest. Hiervoor zet de provincie de omgevingsdiensten in. Bedrijven die met gevaarlijke stoffen werken, vallen - net als de complexiteit van deze processen en installaties - onder het toezicht van de provincie. Als het misgaat, zijn de gevolgen voor de omgeving vaak groot. Het is daarom ter bescherming van de samenleving en de omgeving van belang dat er adequaat toezicht is. Duidelijke regels in combinatie met strenge handhaving en een toegankelijke toezichtorganisatie geven duidelijkheid aan bedrijven.

Zij weten daardoor waar ze aan toe zijn en kunnen rekening houden met wat er van hen wordt verwacht. De provincie ziet toe op de veiligheid van de fysieke leefomgeving. Daarom ziet de provincie mede toe op (potentieel) zeer zorgwekkende stoffen.

Concreet:

- Vergunningverlening binnen de wettelijke termijnen;
- De regionale omgevingsdienst moet goed benaderbaar zijn voor bedrijven voor vraagstukken over de uitleg van milieuregels. Dat bevordert de naleving ervan en geeft ook een goede basis voor adequate handhaving;
- Mandatering van toezichtstaken aan omgevingsdiensten is prima, maar het blijft belangrijk dat de provincie zelf haar toezichtstaak kan blijven uitvoeren en aanspreekbaar blijft op genomen beslissingen;
- Toezien - in overleg met de bedrijven - op het verminderen of voorkomen van het gebruik van zeer zorgwekkende stoffen;
- Handhaven bij situaties waarin het gebruik van zeer zorgwekkende stoffen boven de maximaal toegestane waarden komen;
- Er zijn binnen de provincie Gelderland voldoende omgevingsdiensten die hun taken adequaat voor burgers, bedrijven en overheden uitvoeren.

Regionale samenwerking

De provincie Gelderland werkt samen met andere overheden. Onder andere met het Rijk, gemeenten en waterschappen. Het doel hiervan is om grote maatschappelijke opgaven samen aan te pakken, onder andere zaken met betrekking tot de energietransitie, woningbouw en de stikstofproblematiek. Daarnaast werkt de provincie met gemeenten, het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen samen in zogenaamde gebiedsopgaven. In elk van de zes Gelderse regio's zijn en worden plannen opgesteld die via investerings-

programma's worden gerealiseerd. Ondernemers, overheden en onderwijsinstellingen dragen daarvoor projecten aan. De SGP vindt dat het geld niet alleen naar grote steden en megaprojecten moet gaan, maar dat de programma's ook ten goede moeten komen aan de inwoners van dorpen en het platteland. De SGP doet daarom een oproep aan met name de kleine(re) gemeenten om ook voorstellen in te dienen voor de programma's van de gebiedsopgaven.

Concreet:

- In regionaal verband, samen met gemeenten, het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen werken aan de gebiedsopgaven;
- Steun voor de ontwikkeling van duurzame technologieën in de Cleantech Regio (Stedendriehoek);
- Steun voor de recreatiesector op de Veluwe. Deze ontwikkeling van recreatie en toerisme mag echter niet ten koste gaan van de zondagsrust, de natuur en van de agrarische sector;
- Steun voor het revitaliseren van vakantieparken: vakantiewoningen moeten weer beschikbaar komen voor vakantiegangers. Permanente bewoning moet worden aangepakt, maar vooral oneigenlijk gebruik en criminaliteit;
- Steun ook voor de verdere ontwikkeling van het World Food Center in Ede (in de Foodvalley);
- Een goede verdeling van aandacht en middelen in de Betuwe. Dat moet niet alleen gaan naar grote infrastructuurwerken, maar ook naar bijvoorbeeld de laanbomensector en ontwikkelingen in de fruitteelt.

Onderwijs en arbeidsmarkt

Onze provincie moet een goed woonklimaat voor mensen en een goed vestigingsklimaat voor bedrijven hebben. Onderwijs en kenniscentra zijn daarin erg belangrijk. Bedrijven hebben goed opgeleide mensen nodig en kunnen soms onvoldoende gekwalificeerde mensen aantrekken. Dit geldt voornamelijk voor technisch personeel en voor de zorg. Te veel jonge mensen vertrekken uit kleinere, perifere gemeenten in de regio's buiten de Randstad. De provincie moet zich er nadrukkelijk voor inzetten om een bijdrage te leveren aan het samenbrengen van onderwijs, bedrijfsleven en arbeidsmarkt. We hebben jonge mensen nodig, niet alleen als arbeidskrachten maar ook voor de leefbaarheid.

“Wij vinden dat de provincie zich actief in moet blijven zetten voor het onderwijs.”

Wij vinden dat de provincie zich actief in moet blijven zetten voor het onderwijs. Bereikbaarheid en kwaliteit van het onderwijs zijn belangrijk. Innovaties in opleidingen en kennisinstututen moeten worden gestimuleerd. Dat kan door opleidingen aan te bieden die passen bij het karakter van de regio's in Gelderland.

De provincie dient het welzijn van alle inwoners van de provincie in het oog te houden. Het is daarom belangrijk dat participatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt - zoals arbeidsgehandicapten, asielzoekers en migranten - actief gestimuleerd wordt. Tevens dient de subsidieverdeling vanuit de provincie gelijkmatige over alle organisaties verdeeld te worden, zonder dat de achtergrond van de organisaties daarbij een rol speelt.

Concreet:

- Initiatieven stimuleren om bedrijfsleven en onderwijs beter op elkaar af te stemmen;
- Vakmanschap stimuleren, in de zorg en in de technische sector (met name gerelateerd aan de energietransitie). Hierbij samen optrekken met het MKB;
- Participatie van achterstandsgroepen bevorderen;
- De provincie heeft een voorbeeldfunctie voor wat betreft het bieden van werkgelegenheid aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (bijvoorbeeld door arbeidsgehandicapten aan te nemen binnen de eigen organisatie);
- De provincie spant zich vanuit haar wettelijke taak in voor de integratie van statushouders door hun woonomgeving zoveel mogelijk te spreiden;
- Wet- en regelgeving aanpassen om werkgelegenheid in grensgebieden beter mogelijk te maken;
- Steun voor de Gelderse maakindustrie (onder andere belangrijk in de Achterhoek), met het oog op de opleiding van vakbekwaam personeel, digitalisering en verduurzaming van processen, zodat slim, schoon en flexibel kan worden geproduceerd;
- De subsidies worden op een rechtvaardige manier verdeeld over de diverse organisaties binnen de provincie, zonder onderscheid naar identiteit.

Regionale omroepen

De SGP vindt dat regionale omroepen van belang zijn voor het zelfbewustzijn van de regio. De SGP wil de regionale omroep vooral faciliteren voor het brengen van regionaal nieuws en het belichten van de achtergronden daarvan. Het belang van adequate, kwalitatieve (onderzoeks)journalistiek als democratische controle op regionaal niveau neemt toe onder invloed van decentralisatie van overheidstaken. De gelden van de overheid moeten dan ook zodanig zijn dat de functie van de verbreiding van regionaal nieuws voldoende in stand kan blijven. De regionale omroepen dienen ook de functie van rampenzender te hebben, een belangrijke taak in geval van nood.

Mobiliteit slim en gezond

De provincie is op allerlei manieren een verbinder. Zo zorgt de provincie ervoor dat u van de ene naar de andere gemeente kunt rijden, lopen of varen. De provincie is namelijk verantwoordelijk voor de aanleg, onderhoud en veiligheid van provinciale (vaar-)wegen en fietsnetwerken. Verder heeft de provincie een rol om digitale verbindingen (snel internet) te laten ontsluiten in het buitengebied. Tot slot verbindt de provincie door bij initiatieven, beleidsontwikkeling en visievorming oog te hebben voor belangen van alle betrokkenen, waarbij de insteek is om zo optimaal mogelijk draagvlak te creëren. Ook de verbinding met de landelijke overheid en Europese instellingen speelt daarin een rol.

Regionale mobiliteit: goede en veilige wegen

De provincie moet er alles aan doen wat in haar vermogen ligt om de provinciale wegen goed te onderhouden en zo verkeersveilig mogelijk te maken. Juist op de provinciale wegen gebeuren vaak ernstige ongelukken. Als uitgangspunt bij de aanleg en het onderhoud van provinciale wegen moet optimale veiligheid van alle weggebruikers gelden. Locaties waar veel ongelukken voorkomen, moeten met spoed worden aangepakt. Toenemend probleem zijn ongevallen op fietspaden door de grote variatie aan snelheden op de fietspaden. Daarom maken we ruim baan voor de fiets!

Verkeersveiligheid houdt ook in dat eigendommen van de provincie goed onderhouden moeten zijn. Voor majeure projecten zoeken we ondersteuning vanuit het Rijk om de functionaliteit van voorzieningen in stand te houden. Provinciale middelen schieten hierin tekort.

Met ons wegennet moeten we ook anticiperen op de ruimtelijke ontwikkelingen op de lange termijn. Concreet noemen we hierbij de woonopgave in het gebied Arnhem-Nijmegen-Foodvalley en de kaart van Gelderland waar andere toekomstige woongebieden worden verkend. Dat vereist aanpassingen op onze wegen. De SGP ziet nog steeds de noodzaak van de doortrekking van de A15, het knelpunt A1-A30, de drukte op de A12 en het sluipverkeer op het provinciale wegennet daardoor en de dagelijkse problematiek op de Rijnbrug bij Rhenen.

Concreet:

- Kritisch de locaties en oorzaken van verkeersongevallen blijven monitoren;
- Zorgen voor goed onderhouden wegen, die optimaal

“De provincie moet er alles aan doen om de provinciale wegen goed te onderhouden en zo verkeersveilig mogelijk te maken.”

verkeersveilig zijn ingericht;

- Aandacht besteden aan preventie via bijvoorbeeld publiciteitscampagnes;
- Aandacht voor preventie, ook onder de fietsers en bestuurders van brommers en scooters;
- Meer ruimte voor fietsers, onder andere door de aanleg van een netwerk van snelfietsroutes;
- Voldoende wildafschrikkende maatregelen aan te brengen;
- Bij kruispunten en op onveilige wegvakken met veel vrachtverkeer (bijvoorbeeld in Loenen) eventueel de snelheid verlagen om meer overzicht te creëren, minder ongelukken en minder grote impact van eventuele botsingen;
- Extra middelen worden gevraagd bij het Rijk voor ondersteuning in onderhoud van bruggen en kunstwerken;
- Aanpak van de druk op de N233 op de Rijnbrug tussen Kesteren en Rhenen.

Slimme mobiliteit

In toenemende mate staat de bereikbaarheid onder druk. Naast de files en oplopende reistijden van openbaar vervoer door knelpunten speelt voor de SGP ook het milieuaspect mee: de schepping ondervindt schade van de toenemende verkeersdruk. Hoog tijd voor slimmere mobiliteit. En als eerste voor het verminderen van verkeersbewegingen doordat mensen dichterbij hun werkplek gaan wonen of vaker thuis werken. Of met de (elektrische) fiets naar hun werk gaan, in plaats van met de auto. Snel vervoer van en naar knooppunten met hoogwaardig openbaar vervoer aangevuld met fijnmazige en flexibele reisvormen voor bereikbare kernen in het landelijk gebied.

Elektrisch vervoer, zelfrijdende shuttles, taxisystemen en deelvervoer stimuleren we om maatwerk mogelijk te maken. Hierbij streven we naar maximale inclusiviteit, zodat drempels voor gebruik weggenomen worden.

Verkeerssystemen worden 'smart' uitgevoerd. Zo regelen we vlotte doorstroming op kruisingen door slimme verkeersregelinstantaties en geven we (snel)fietsroutes sneller groen.

Concreet:

- Optimaal gebruiksgemak bij het carpoolen (oplaadpunten, fietsenstalling, OV-hub);
- Opzet en uitbreiding van knooppunten met carpoolplekken en P&R-voorzieningen;
- De belangrijkste verkeersknelpunten met spoed oppakken;
- Zorgen voor een aantrekkelijk openbaar vervoer dat kan concurreren met de auto in woon-werkverkeer;
- Alternatieve vormen van vervoer met particulier draagvlak ondersteunen we;
- Gebruikmaken van 'smart mobility', zoals slimme verkeersregelinstantaties;
- (Gratis/goedkope) parkeergelegenheden buiten of aan de rand van steden in combinatie met gratis/goedkope vervoergelegenheden naar het centrum.

Goederenvervoer

Belangrijk is een integraal beleid tussen bereikbaarheid over de weg, via het openbaar vervoer en via water van goederen. De SGP vindt goederenvervoer per spoor een goede zaak. In bepaalde gevallen verdient vervoer over water echter de voorkeur. De SGP wil voldoende op- en overslagruimte voor goederendiensten rondom steden en dorpen om een efficiënte pakketbezorging mogelijk te maken. De SGP vraagt aandacht voor negatieve gevolgen (zoals geluidsoverlast en schade door trillingen) en voor de veiligheid van de omgeving rondom de spoorverbindingen. De SGP vindt dat het vervoer van gevaarlijke stoffen door woongebieden vanwege de veiligheid zo veel mogelijk moet worden geweerd.

Concreet:

- Goede ontsluiting van bedrijventerreinen op de infrastructuur (wegen, spoor, water en openbaar vervoer);
- Voldoende mogelijkheden voor op- en overslag van goederen rondom steden;
- RTG pas aanleggen als er een exploitant is met een sluitende businesscase;
- Gevaarlijke stoffen buiten steden en woongebieden vervoeren.

Openbaar vervoer

De provincie is verder verantwoordelijk voor het regionale openbaar vervoer. Wat ons betreft moet de provincie zorgen voor een betaalbaar en toegankelijk OV, waarbij in het bijzonder aandacht moet zijn voor de leefbaarheid van de kleine kernen in het landelijk gebied. Hiervoor kan de provincie ook gebruikmaken van alternatieven, zoals de buurtbus of andere vormen. Door gebruik van alternatieve vervoersvormen mag in het buitengebied de inwoner niet benadeeld worden door bijvoorbeeld hogere tarieven. Iedere inwoner moet op gelijkwaardige wijze gebruik kunnen maken van het openbaar vervoer. Vanuit milieuoogpunt moet de provincie het gebruik van zero-emissie busvervoer bevorderen. Bij toekomstige aanbestedingen gelden daarom de volgende uitgangspunten: betaalbaar, voldoende, toegankelijk, gebruiksvriendelijk en kwalitatief goed openbaar vervoer vanuit een goed werkgeverschap georganiseerd. Omdat bij aanbestedingen sprake is van schaalvergroting (meerdere provincies) moet het mogelijk blijven om voor specifieke gebieden maatwerk te leveren. Daarbij moet een afweging plaatsvinden tussen prijs en geleverde kwaliteit. Kleine kernen dienen met het oog op de leefbaarheid goed bediend te worden met OV-verbindingen. De SGP vindt het van belang dat het OV veilig en inclusief is voor iedereen die daar gebruik van maakt. Hiervoor dient speciale aandacht te zijn.

Concreet:

- Optimale toegankelijkheid van het openbaar vervoer en borging van de veiligheid;
- Borging van het OV-systeem in crisissituaties, zodat kwetsbare en essentiële groepen kunnen blijven reizen;
- Goede (digitale) communicatie en afstemming tussen openbaar vervoervoorzieningen en dienstregelingen;

“Wat ons betreft moet er in het bijzonder aandacht zijn voor de leefbaarheid van de kleine kernen in het landelijk gebied.”

- Gegarandeerde toegankelijkheid van het openbaar vervoer voor mindervaliden;
- Implementeren van betrouwbaar, betaalbaar en toegankelijk vraaggestuurd vervoer met korte wachttijden, naast de aanwezigheid van een basisnet;
- Stimuleren van burgerinitiatieven om lokaal vervoer te realiseren in een zelfredzame samenleving;
- Bij concessieverlening inzetten op duurzamer busvervoer, bijvoorbeeld elektrisch, op waterstof of LNG. Bij aanschaf van elektrische bussen hebben binnen Nederland of de EU geproduceerde bussen de voorkeur boven (veelal uit China) geïmporteerde bussen;
- Kleine kernen voorzien van goed openbaar vervoer (en behouden). Denk hierbij concreet aan een station bij Stroe;
- Snelle OV-lijnen in spits/schooltijden van platteland naar scholen in steden (scholierenlijnen);
- Structurele korting op OV-abonnementen voor specifieke doelgroepen die afhankelijk zijn van het OV (leerlingen naar school, mensen met een beperking, et cetera).

Binnenvaart

De SGP draagt de binnenvaartsector een warm hart toe. De provincie heeft dan ook als taak om de binnenvaart zoveel als redelijk mogelijk te faciliteren. Hierbij denken wij aan goede en voldoende havenfaciliteiten met ontgassingsinstallaties, maar ook aan veilige en goed onderhouden provinciale vaarwegen en aan het realiseren van voldoende stroom- en watervoorzieningen voor scheepvaartverkeer langs de provinciale wateren. De provinciale sluzen en bruggen verkeren in een goede staat van onderhoud en de bedieningstijden worden afgestemd op de lokale situatie. Het afmeren van particuliere boten in provinciale wateren is mogelijk, mits dit de veiligheid voor het scheepvaartverkeer niet in gevaar brengt.

Concreet:

- Optimaal faciliteren van de binnenvaart door goede en voldoende havenfaciliteiten voorzien van ontgassingsinstallaties;
- Voldoende stroom- en watervoorzieningen langs de provinciale wateren;
- Waar mogelijk anticiperen op zero-emissie binnenvaart;
- Afmeervoorzieningen voor particulieren zijn mogelijk, mits de veiligheid voor het scheepvaartverkeer niet in gevaar wordt gebracht.

Betrouwbaar besturen

De SGP wil burgers voldoende mogelijkheden geven om zelf verantwoordelijkheid te nemen voor hun leef-omgeving en voor elkaar. Provinciale sturing moet echt meerwaarde hebben. In het kader van de nieuwe Omgevingswet ligt de primaire verantwoordelijkheid bij gemeenten, zo dicht mogelijk bij de burger. Dat vraagt om een cultuurverandering.

Bestuurlijke zaken

De SGP ziet de overheid als Gods dienaar; zij is door God ingesteld om het land in goede orde en rechtvaardig te besturen. In Nederland kennen wij daarbij de rechtsstaat, dat is een groot goed waar we zuinig op moeten zijn. De overheid staat zelf niet boven de wet en houdt daar in de samenleving rechtvaardig de hand aan.

De burgers in de provincie moeten kunnen rekenen op volksvertegenwoordigers en bestuurders die staan voor hun zaak, betrouwbaar en integer zijn. Alleen zo kan de burger (meer) vertrouwen hebben of krijgen in het openbaar bestuur. Een betrouwbare overheid is in de ogen van de SGP ook een overheid die vanuit een helder uitgangspunt bestendig handelt. Daarbij is het voor de SGP belangrijk dat de communicatie vanuit de provincie voldoende en helder is naar alle belanghebbenden in de beleidsvorming en de uitvoering ervan.

Politici moeten handelen vanuit het besef dat ze een ambt bekleden en dus een voorbeeldfunctie hebben. Hun integriteit mag niet ter discussie staan. Dit geldt ook voor de ambtenaren. Binnen de provinciale organisatie moet er daarom voldoende aandacht zijn voor ondermijning. Er moet op integer handelen worden getoetst door signalen binnen de organisatie te delen. Het is belangrijk dat er voldoende capaciteit en geld is voor BIBOB-toetsing. Zo onderzoekt de provincie of de kans groot is dat de vergunning, subsidie of aanbesteding wordt misbruikt voor bijvoorbeeld het witwassen van geld. Ook wordt niet-integer handelen zonder dralen bestreden. Dat geldt ook voor de provinciale taken op het gebied van handhaving.

De SGP kiest in de politiek altijd voor een constructieve opstelling. De SGP zou in de periode 2023-2027 graag zien dat zowel Provinciale Staten als Gedeputeerde Staten investeren in een open bestuurlijke cultuur. Dat betekent dat initiatieven vanuit buiten de coalitie positief opgepakt worden, gemeenten zich goed behandeld voelen op het provinciehuis en dat inwoners snel en goed toegang hebben tot het volksvertegenwoordigend en besturend orgaan.

“Er moet op integer handelen worden getoetst door signalen binnen de organisatie te delen.”

De SGP heeft zich in de vorige periode dan ook coöperatief opgesteld als samenwerkingspartner.

Concreet:

- Geen nieuwe bestuurlijke structuren, maar een provincie met heldere kerntaken;
- De provincie is de bondgenoot van gemeenten en betreft deze maximaal bij het vormgeven van beleid;
- Capaciteit om BIBOB-onderzoeken uit te voeren in het kader van integriteit en het doorzetten van de Gelderse projecten met betrekking tot ondermijning;
- Samenwerking op Europees niveau zullen we niet vermijden, mits het belang van de inwoners van de provincie hiermee direct gediend is.

Financiën

Een sluitende meerjarenbegroting vormt hét uitgangspunt voor een degelijk financieel beleid. Het totale inkomsten- en uitgavenpakket van de provincie moet ook altijd financieel in balans zijn én beleidsmatig doordacht en verantwoord zijn. De doelmatigheid van de uit te geven gelden moet voortdurend getoetst worden aan de hand van vier aspecten: (wettelijke) noodzakelijkheid, effectiviteit, doelmatigheid en wenselijkheid. De provinciale overheid moet als een betrouwbare rentmeester op een verantwoorde manier omgaan met publieke gelden.

Voor het opstellen van een sluitende meerjarenbegroting moet het voorgenomen provinciaal beleid worden vertaald in SMART-indicatoren (dus specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch, tijdgebonden). Deze zijn: wat willen we bereiken (uitkomst), wat gaan we ervoor doen (prestaties) en wat mag het kosten? Deze indicatoren zijn kaderstellend en vormen de basis voor verantwoording in rapportages. Bij dit beleid behoort een deugdelijk financieel controlesysteem voor de bewaking. Hierbij hoort ook de vraag of de provinciale organisatie efficiënt en effectief werkt.

Belastingen

De SGP wil dat bij het vaststellen van de provinciale leges en de opcenten op de motorrijtuigenbelasting als uitgangspunt geldt dat deze hooguit verhoogd worden met het inflatiepercentage. Bij eventuele tekorten moet eerst worden gezocht naar bezuinigingsmaatregelen. Met name de opcenten op de motorrijtuigenbelasting mogen niet functioneren als de spreekwoordelijke melkkoe. De opbrengst van deze belasting moet zoveel mogelijk worden besteed aan (verbetering van de) infrastructuur.

Belangrijk aandachtspunt is dat de opbrengsten uit opcenten in de toekomst zullen dalen als gevolg van steeds meer elektrische auto's die nu geen opcenten betalen. Dit vindt de SGP in strijd met het profijtbeginsel: alle weggebruikers behoren mee te betalen. Op basis van dit principe moet het nultarief zo snel mogelijk worden afgeschaft. Bedacht moet worden dat elektrische auto's ook energie gebruiken voor iedere verreden kilometer. En ze maken gebruik van de provinciale laadinfrastructuur. Wel is een (tijdelijke) korting of ingroei-regeling voor elektrische auto's denkbaar. De provincie moet dus bij het Rijk aandringen op snelle herziening van de fiscale regels, zodat automobilisten op een rechtvaardiger manier worden belast.

Bij een herziening van het provinciaal belastingstelsel preferereert de SGP een heffing aan grond-/gebouwenbezitters naast de ingezetenenheffing. Het is belangrijk dat het draagkrachtbeginsel een rol speelt.

Subsidies

Subsidies vanuit de provincie aan instellingen zijn naar hun aard aanvullend op andere inkomstenbronnen. Bij voorkeur wordt gekozen voor budgetfinanciering met concrete prestatieafspraken. Jaarlijks vindt verantwoording plaats over de verstrekte subsidies en bereikte resultaten. Hieruit volgt dat volgens de SGP in principe geen langjarige subsidierelaties dienen te worden aangegaan. Daarbij moet echter niet de continuïteit van organisaties uit het oog worden verloren. De subsidies worden zo mogelijk jaarlijks geëvalueerd en getoetst op doelmatigheid en doeltreffendheid. Het systeem van 'projectsubsidies' en van 'horizonfinanciering' past hier het beste bij. De SGP wil alleen zaken subsidiëren die vanuit Bijbels-ethische uitgangspunten verantwoord zijn.

Concreet:

- Structureel sluitende meerjarenbegroting;
- Vertaling van het provinciaal beleid in SMART-indicatoren;
- Deugdelijke onderbouwing van reserves en voorzieningen. Geen

- lasten naar de toekomst;
- Goed financieel controlesysteem;
- Subsidies moeten bijdragen aan de provinciale doelen;
- Subsidies worden zo mogelijk jaarlijks geëvalueerd op nut en noodzaak;
- Geen discriminatie betekent ook dat identiteitsgebonden instellingen net zo worden behandeld als algemene instellingen;
- Subsidies worden ieder kwartaal online gepubliceerd.

Toezicht op gemeenten

Behalve eigen taken heeft de provincie ook het toezicht op de gemeenten. Het toezicht is vooral financieel: vanuit de provincie wordt gecontroleerd of de gemeenten hun begroting wel structureel op orde hebben. Daarnaast houden de provincies toezicht op de waterschappen. Enkele provincies hebben belangen in de nutsbedrijven die water, gas en elektriciteit leveren en maken deel uit van het bestuur daarvan. Ook de kwaliteit van het openbaar (gemeente)bestuur wordt door de provincie bewaakt, maar de SGP wenst geen overmatige bemoeienis van de provincie.

Gemeentelijke financiën

Een belangrijke en toezichhoudende taak van de provincie is het toezien op de begrotingen van de gemeenten. Gemeenten die - meestal vanwege toegenomen taken die de Rijksoverheid aan hen opdraagt - de begroting structureel niet rondkrijgen en/of taken niet voldoende uitgevoerd krijgen, kunnen door de provincie gestimuleerd worden om samenwerking te zoeken met andere gemeenten om kosten te besparen en/of kennis te delen om zo de wettelijke taken te kunnen blijven uitvoeren. Bestuurlijke fusies komen voor de SGP pas in beeld als de bestuurskracht van een gemeente sterk ondermaats is. De meerwaarde van het lokaal bestuur is vooral dat het dicht bij de burgers staat. Het alsmaar opschalen van gemeenten doet hier afbreuk aan. De SGP hecht daarnaast

“De meerwaarde van het lokaal bestuur is vooral dat het dicht bij de burgers staat. Het alsmaar opschalen van gemeenten doet hier afbreuk aan.”

aan draagvlak en de mening van de inwoners van de desbetreffende gemeenten.

Een ander belangrijk aspect hierbij is dat als een bepaalde taak in meerdere gemeenten tot begrotingsproblemen leidt (zoals afgelopen jaren de Jeugdzorg), de provincie dit kan analyseren en hier ook het Rijk op moet aanspreken en zich inzetten voor een betere balans qua taak en daarbij passende inkomsten voor gemeenten.

Gemeentebestuur

Een goed functionerende gemeente kent bestuurlijke stabiliteit, handelt integer, is een organisatie met kwaliteit en voldoende medewerkers en heeft een gezonde financiële huishouding, inspirerend leiderschap en de kracht om tijdig te veranderen. Verder haakt een goed functionerende gemeente in op samenwerking met inwoners, maatschappelijke partners en medeoverheden.

De SGP juicht bestuurlijk partnerschap en bestuurlijke samenwerking tussen gemeenten en provincie zeer toe. Waar nodig moeten de handen ineen worden geslagen en zaken gezamenlijk worden aangepakt. Een andere reden voor samenwerking kan zijn wanneer blijkt dat (een) gemeente(n) onvoldoende inhoud kan geven aan haar rol als bestuurder, dienstverlener, medeoverheid en organisatie.

Concreet:

- Sober financieel beleid om de lasten voor de burger zo laag mogelijk te houden;
- Bij dreigende tekorten eerst zoeken naar bezuinigingen en concentratie op de kerntaken;
- De SGP is voor beleid dat tot stand komt door samen op te trekken met inwoners en maatschappelijke instellingen;
- De SGP wil actief meedenken over de juiste balans tussen 'loslaten en regelen'.

Kandidatenlijst

Provinciale Staten Gelderland 2023

1

Klaas
Ruitenbergh (65)
Opheusden

2

Gerrit
Aversch (49)
Zelhem

3

Lourens van
Bruchem (54)
Tricht

4

Harm Jan
Polinder (29)
Nunspeet

5

Anton
Heemskerk (41)
Opheusden

6

Jan Willem
Valk (39)
Doornspijk

7

Hans
Waaijbergen (47)
Poederoven

8

Henk
Bulten (53)
Doetinchem

9

Arnold
Versteeg (50)
Wekerom

10

Melvin
Hazeleger (25)
Lunteren

11

Gerwin
Boswijk
(28)
Barneveld

12

Pieter
Stam
(41)
Ermelo

13

Jaap van
den Bosch
(50)
Barneveld

14

Evert
Jansen
(58)
Edeveen

15

Teus
Bleijenberg
(44)
Ermelo

16

Leendert
de Knecht
(53)
Barneveld

17

Hans Boer
(55)
Nijkerk

18

Gerard van
Deelen
(60)
Scherpenzeel

19

Evert
Mulder
(60)
Apeldoorn

20

Erik
Doornwaard
(37)
Oldebroek

21

Geert
Bok
(45)
Nederhemert

22

Arjan
Klein
(44)
Elburg

23

Henk van
den Berge
(61)
Lieren

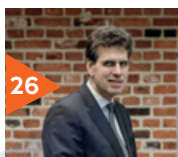
24

Arco
Hak
(61)
Terwolde

25

Jan van
den Brink
(52)
Putten

26

Wim
Crum
(57)
Dodewaard

27

Gerrit
Flier
(43)
Wekerom

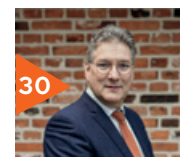
28

Koos van
der Tang
(64)
Kootwijker-
broek

29

Bennie
Wijnne
(63)
Barneveld

30

Hans
Keuken
(62)
Ochten

31

Silvan
Hardeman
(23)
Barneveld

Stem 15 maart: SGP!

The logo for the SGP (Streekeigen Politiek) party in Gelderland. It features the letters 'SGP' in a bold, white, sans-serif font. The letter 'P' is stylized with a white triangle pointing to the right, resembling a play button icon.

SGP

gelderland.sgp.nl